

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
_____ dos. Zaur Məmmədov
_____ "_____" _____ 2025-ci il

Fənn sillavusu

İxtisas: 050119-Təsviri incəsənət müəllimliyi, 050113-Musiqi müəllimliyi, 050103-Coğrafiya müəllimliyi

Fakültə: Tarix-coğrafiya və incəsənət

Kafedra: Pedaqogika, psixologiya və incəsənət

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Sif Etika və estetika

Fənn proqramı: *Lənkəran Dövlət Universitetinin, "Pedaqogika, psixologiya və incəsənət" kafedrasının 14 sentyabr 2024-ci il tarixli №01 sayılı iclas protokolu ilə təsdiq edilmişdir*

Kodu:HF-B04.1

Tədris ili : II tədris ili (2025-2026) semestr: III

Tədris yükü: Cəmi: 90 saat. Auditoriya saati-30 (15 saat mühazirə, 15 saat seminar).

Təhsil forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 3 kredit

II.Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı : b/m Heydərov Tofiq Ələddin oğlu

E-mail ünvanı: tofiqheydarov1957@gmail.com

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov küçəsi 19, LDU-nun 2 saylı korpusu

III. Təvsiyə olunan dərsliklər, dərs vəsaitləri və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat

1. Mir-Bağırzadə S.A. Etika və estetika. Dərslik, Bakı, -"Füyuzat",- 2022
2. Adil Əsədov. Güzəlliyin fəlsəfəsi. Bakı, Nurlan, 2005, 500 s.
3. Şahhüseynova S. Etika (incəsənət təmayüllü ali məktəblər üçün dərslik). Bakı, 2009.

Əlavə ədəbiyyat

1. Hüseynov İ., Əfəndiyeva N. Qədim dünya mədəniyyəti (dərslik). Bakı, 2009.
2. Abbasova Q.Y. Etika: tarix, nəzəriyyə və təcrübə, -Ali məktəblər üçün dərslik, -Bakı,-2016.
3. Samirə Mir-Bağırzadə. İncəsənət tarixi (dərslik). Bakı: 2012.
4. Şahhüseynova S.A. Etika, -Dərslik, -Bakı,-2009
5. Mir-Bağırzadə S. Kulturologiya: Dünya mədəniyyətinin tarixi və nəzəriyyəsi(sxenlər,cədvəllər). Dərs vəsaiti, -Bakı,-2020.

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi:

- İnsanın kamilləşmə, özünü inkişaf etdirməsinə və özünün "doğru həyat" strategiyasını və taktikasını inkişaf etdirməyə töhfə verən əxlaq və onun dəyərli əhəmiyyəti haqqında fikir, təsəvvür yaratmaq,formalaşdırmaq.

-Cəmiyyətin və fərdin həyatınınetik, estetik və bədii sahələrinin əsas təməlləri, əsas rolu və xüsusiyyətlərini anlamaq;

-Estetikanın (gözlə,güzəllik, yüksək faciəli, komik kategoriyaları) və bədii dəyərlərin mənalı oxunması və dünyagörüşü açıqlama üsulları kimi əsas estetik kateqoriyalarını mənimsəməyə kömək etmək;

-Etika,Estetikada və incəsənətdə insanın subyektivliyinin əsas əhəmiyyətini ortaya çıxarmaq,onların humanist mənasını açmaq;

-Fənni mənimsəmək nəticəsində tələbə bilməlidir: - keçmişdə və indiki dövrdə etika, estetikanın və incəsənətin mahiyyətinin əsas anlayışlarını, etikə, estetikanın əsas kateqoriyalarını və onların ifadə etdiyi əsasları və mexanizmləri, insanın etik, estetik və bədii inkişafının prosesləri və nəticələrin mənimsəməsi, incəsənətin mənşəyi və sosial-mədəni şərtləndirilməsi, funksiyaları və mədəniyyətəki yeri;

- müasir incəsənətin xüsusiyyətləri və problemləri; tələbə bacarmalıdır: - bədii dünyanın məzmununun, varlığının və inkişafının xüsusiyyətlərini izah etmək, - estetik və bədii dəyərlərin varlıq(ekzistensial) mənasını və sosial -mənəvi mənasını şərh etmək,

- incəsənətin sosial məsuliyyətini və muxtariyyətini (daxili,öz dəyərini) izah etmək; öyrənmək,biləklərə sahib olmaq: - müxtəlif üsulları ilə estetik fenomenləri, kateqoriyaları, elmi ünsiyyət üsulları (müzakirə, mübahisə, dialoq) anlamaq, şərh etmək və qiymətləndirmək üçün tələbə düşüncə tərzilə dünyanın bədii-obrazlı(təxəyyül) üslubü, anlayışları arasındakı əlaqəni ortaya çıxarmağı bacarmalıdır.

Bu kurs tələbələrin peşə həyatlarında dünyagörüşü və sosial mövqelərinə əsaslanaraq, əxlaqın ümumbəşəri mənasını və onun tarixi tiplərini təhlil etmək, mənalı dəyər seçimləri etmək və aksioloji regulativini (tənzimləyicilərini) inkişaf etmək qabiliyyətlərini formalaşdırır. Çox mənalı estetik və bədii, etik hadisələri düşünmək, şərh etmək, qiymətləndirmək qabiliyyətinin formalaşmasına gedən yol yalnız tələbələrin öz mənəvi və yaradıcılıq fəaliyyəti ilə, elmlə, onun mətnləri, subyektləri ilə və özlərin dialoqu ilə bağlıdır. Mühazirələrin mövzuları həm Azərbaycan, həm də xarici müəlliflərin etika və estetika ilə bağlı ən son metodik elmi işləmələri nəzərə alınmaqla, tərtib edilmişdir

Etika və Estetikanın struktur və funksional özünəməxsusluğunu, eləcə də mədəniyyətdə yerini, bədii fəaliyyətin konkret formalarının (incəsənət növləri və janrlarının) müxtəlifliyini, tarixi modifikasiyaları (cərəyanlar, üslublar, metodlar) doğuran qanunları; cəmiyyətin bədii inkişafının müasir mərhələsinin xüsusiyyətlərini və incəsənətin tarixi inkişaf perspektivlərini ehtiva edir. Bununla yanaşı, Estetika heç vaxt insan tərəfindən dünyanın etik, estetik və bədii mənimsəmə qanunauyğunluqlarını öyrənməklə kifayətlənməmiş, estetik və etik qiymətləndirilmənin müəyyən meyarlarını və bədii fəaliyyətin proqramlarını hazırlamaqla bu və ya digər şəkildə həmin mənimsəməni istiqamətləndirmişdir.

Estetikanın struktur və funksional özünəməxsusluğunu, eləcə də mədəniyyətdə yerini, bədii fəaliyyətin konkret formalarının (incəsənət növləri və janrlarının) müxtəlifliyini, tarixi modifikasiyaları (cərəyanlar, üslublar, metodlar) doğuran qanunları; cəmiyyətin bədii inkişafının müasir mərhələsinin xüsusiyyətlərini və incəsənətin tarixi inkişaf perspektivlərini ehtiva edir. Bununla yanaşı, Estetika heç vaxt insan tərəfindən dünyanın estetik və bədii mənimsəmə qanunauyğunluqlarını öyrənməklə kifayətlənməmiş, estetik qiymətləndirilmənin müəyyən meyarlarını və bədii fəaliyyətin proqramlarını hazırlamaqla bu və ya digər şəkildə həmin mənimsəməni istiqamətləndirmişdir.

VII Davamiyyətə verilən tələblər:

Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII Qiymətləndirmə:

Tələbələr biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Hər sual 10 bala qədər qiymətləndirilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş materialı dərinlən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açar bilər.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırır bilər
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilər.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırır bilər;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması:Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X.Təqvim-mövzu planı: 30 saat (15 saat mühazirə,15 saat seminar)

№	Keçirilən mövzuların məzmunu	Müh.	Sem.	Tarix
1.	Mövzu: Etika elm kimi Plan: Etika haqqında ümumi anlayış Etika fəlsəfi bir təlimdir "Etika " " Əxlaq " "Mənəviyyət" sözlərinin etimologiyası Əxlaqın mahiyyəti və strukturu Mənbə: (1; 2; 3;)	2	2	
2.	Mövzu: Etikanın əsas kateqoriyaları Plan: Yaxşılıq,Şər və pislik, Vəzifə və məsuliyyət Əxlaqi şüurun əsas formaları İslamda əxlaqi təlimlər Mənbə: (1; 2; 3; 4;)	2	2	
3.	Mövzu: Etikanın formalaşması və inkişafının tarixi mərhələləri Qədim Çin etikası Plan: Qədim Hindistan əxlaqi təlimləri Roma və Yunan etik sistemləri Klassik etika İntibah dövrünün fəlsəfi və etik baxışları Mənbə: (1; 2; 3; 4;)	2	2	
4.	Mövzu: Azərbaycan mədəniyyətinin etik əsasları Plan: Zərdüşti mədəniyyəti İslamda etika Azərbaycanda Peyğəmbərlər Mənbə: (1; 2; 3; 4;)	2	2	
5.	Mövzu: Şərq və Qərb mədəniyyətində etik əsaslar Plan: Nəsrəddin Tusi və onun əsəri "Əxlaqi-Nasiri"	2	2	

	Nəsrəddin Tusinin hikmətli sözləri Qabusnamə - orta əsr Şərq mədəniyyətinin möhtəşəm etik əsəridir XX əsrdə Azərbaycan etika elminin sistemləşdirən alim- Ziyəddin Göyüşov Mənbə: (1; 2; 3; 4;)			
6.	Mövzu: Estetika bir elm kimi Plan: Estetika elminin təşəkkülü Estetikanın tarixi aspektdən istiqamətləri Estetika və incəsənət Mənbə: (1; 2; 3; 4;)	2	2	
7.	Mövzu: Estetikanın əsas problemləri və kateqoriyaları Plan: Estetikanın kateqoriyaları Şərq və Qərbin mirası Sadiq bəy Əfşar- "QANON OS SOVAR" risaləsi Leonardo Dəvinçinin 10 dərsi Mənbə: (1; 2; 4;)	2	2	
8.	Mövzu: Estetikanın əsas istiqamətləri Plan: Antik dövr estetikası Aristotel Qədim Asiyaanın estetik anlayışları Yeni dövr estetikası Mənbə: (1; 2; 3;)	1	1	
	Cəmi:30 saat	15s.	15s.	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

tələbə bilməlidir:

- keçmişdə və indiki dövrdə estetikanın və incəsənətin mahiyyətinin əsas anlayışlarını;
- estetikanın əsas kateqoriyalarını və onların ifadə etdiyi əsasları və mexanizmləri;
- insanın estetik və bədii inkişafının prosesləri və nəticələrin mənimsəməsi;
- incəsənətin mənşəyi və sosial-mədəni şərtləndirilməsi, funksiyaları və mədəniyyətdəki yeri;
- müasir incəsənətin xüsusiyyətləri və problemləri tələbə bacarmalıdır:
- bədii dünyanın məzmununun, varlığının və inkişafının xüsusiyyətlərini izah etmək;
- estetik və bədii dəyərlərin varlıq mənasını və sosial-mənəvi mənasını şərh etmək;
- incəsənətin sosial məsuliyyətini və dəyərini izah etmək;
- müxtəlif üsulları ilə estetik fenomenləri, kateqoriyaları, elmi ünsiyyət üsulları (müzakirə, mübahisə, dialog) anlamaq, şərh etmək və qiymətləndirmək.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Əsas əxlaqi anlayışlar kimi çıxış edən xeyir və şər mahiyyətini dərk edərək, sosial həyatda üzləşdiyi situasiyaları xeyir və şər prizmasını təsvir edir;
- İstər qədim və ortaəsrlər tarixində, istərsə də müasir dövrdə geniş yayılmış incəsənət növlərinin mahiyyətini dərk edir;
- Sosial-əxlaqi fəzilətlərin mahiyyətini, əməksevərlik, vətənpərvərlik kimi formaların cəmiyyət həyatında rolunu izah edir;
- Estetikanın və bəşəriyyətin estetik zövqünün formalaşma tarixində xüsusi əhəmiyyət kəsb edən estetik konsepsiyaların mahiyyətini və onara tənqidi münasibəti təhlil edir;
- Əsas estetik kateqoriyalar kimi çıxış edən gözəllik və eybəcərlik, ülvilik və rəzillik, faciəvilik və komiklik kimi anlayışların məzmununu öyrənərək onlarda estetik tərbiyə və estetik zövq formalaşdırır;
- Azadlıq, məsuliyyət, vicdan, borc, ləyaqət və qürur kimi anlayışların məzmunu çərçivəsində insan davranışını dəyərləndirir.

XIII. İmtahan sualları:

1. Etika haqqında ümumi anlayış
2. Etika- fəlsəfi bir təlimdir
3. "Etika" " Əxlaq" " Mənəviyyat" sözlərinin etimologiyası
4. Əxlaqın mahiyyəti və strukturu
5. Azərbaycanda etik fikir tarixindən
6. Əxlaqın mahiyyəti və strukturu
7. Etikanın əsas kateqoriyaları
8. Yaxşılıq, şər və pislilik. Vəzifə və məsuliyyət
9. Əxlaqi şüurun əsas formaları
10. Qədim Çin etikasına Qədim Hindistan əxlaqi təlimləri
11. Klassik etika
12. İntibah dövrünün fəlsəfi və etik baxışları
13. Qədim Yunan və Roma etik sistemləri
14. Zərdüşt mədəniyyəti
15. İslamda etika
16. Yaxşılıq,şər və pislilik, vəzifə və məsuliyyət
17. İslamda əxlaqi təlimlər
18. Zərdüşt mədəniyyəti
19. İslamda etika
20. Azərbaycanda Peyğəmbərlər
21. Nəsrəddin Tusi və onun əsəri " Əxlaqi -Nasiri"
22. Nəsrəddin Tusi və onun hikmətli sözləri
23. "Qabusnam" orta mədəniyyətinin möhtəşəm etik əsəri
24. XX əsrdə Azərbaycanın etika elmini sistemləşdirən alim-Ziyəddin Göyüşov
25. Estetika elminin təşəkkülü
26. Estetikanın tarixi aspektdən istiqamətləri
27. Estetika və incəsənət

28. Antik dövr estetikası
29. Estetikanın əsas problemləri
30. Estetikanın kateqoriyaları
31. Şər və Qərbin mirası: Sadiq bəy Əfşar- "QANON-OS-SOVAR" risaləsi
32. Lenardo Davibçinin 10 dərsi

XIV. Kollektiv sualları

I Kollektiv sualları

1. Etika haqqında ümumi anlayış
2. Etika- fəlsəfi bir təlimdir
3. "Etika" " Əxlaq" " Mənəviyyət" sözlərinin etimologiyası
4. Əxlaqın mahiyyəti və strukturu
5. Azərbaycanda etik fikir tarixindən
6. Əxlaqın mahiyyəti və strukturu
7. Etikanın əsas kateqoriyaları
8. Yaxşılıq, şər və pislik. Vəzifə və məsuliyyət
9. Əxlaqi şüurun əsas formaları
10. Qədim Çin etikasına Qədim Hindistan əxlaqi təlimləri

II Kollektiv sualları

1. Yaxşılıq, şər və pislik, vəzifə və məsuliyyət
2. İslamda əxlaqi təlimlər
3. Zərdüşti mədəniyyəti
4. İslamda etika
5. Azərbaycanda Peyğəmbərlər
6. Nəsrəddin Tusi və onun əsəri " Əxlaqi -Nasiri"
7. Nəsrəddin Tusi və onun hikmətli sözləri
8. "Qəbusnam" orta mədəniyyətinin möhtəşəm etik əsəri
9. XX əsrdə Azərbaycanın etika elmini sistemləşdirən alim-Ziyəddin Göyüşov
10. Estetika elminin təşəkkülü

"Sif Etika və estetika" fənninin sillabusu 050119-Təsviri incəsənət müəllimliyi, 050113-Musiqi müəllimliyi, 050103-Coğrafiya müəllimliyi ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Pedaqogika, psixologiya və incəsənət kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur (Protokol №01).

Fənn müəllimi:

B/m.T.Ə.Heydərov

Kafedra müdiri:

dos. A.X.Əliyev